

The Encyclopedia of Comparative Jurisprudence and Law

The Impact of Islamic Laws on Food Security and Agricultural Development Using Verses from the Quran and Hadiths of Imam Ja'far al-Sadiq (AS)

Ehsan Kamali¹, Majid Nowrouzi^{*2}, Shirin Mahmoudi²

1. Department of Jurisprudence, Semnan University, Semnan, Iran

2. Department of Law, Semnan University, Semnan, Iran

* Corresponding Author's Email: nowrouzimajid1574@gmail.com

ABSTRACT

This article examines the impact of Islamic laws on food security and agricultural development using verses from the Quran and hadiths of Imam Ja'far al-Sadiq (AS). Food security and agricultural development are vital issues in Islamic societies, where Islamic laws and regulations play a significant role in their enhancement. The study first reviews the concept of food security from the perspective of international organizations and Islam, and then elucidates the importance of agriculture in Islamic teachings with emphasis on Quranic verses and hadiths of Imam Ja'far al-Sadiq (AS). Additionally, it examines Islamic jurisprudence related to agriculture, such as the revival of barren lands and the role of zakat and khums in agricultural development. The practical effects of Islamic laws on food security and agriculture are analyzed through successful examples in Islamic countries and the review of successful policies in this area. Finally, the challenges faced by Islamic societies in agriculture and food security and practical solutions for improving the current situation are presented. The findings of this study indicate that Islamic laws can play a crucial role in enhancing food security and agricultural development, and ongoing research in this field can contribute to the formulation of more comprehensive and effective policies.

Keywords: *Food security, agricultural development, Islamic laws, Quran, Hadiths of Imam Ja'far al-Sadiq (AS), zakat, khums, sustainable agriculture.*

How to cite: Kamali, E., Nowrouzi, M., & Mahmoudi, S. (2024). The Impact of Islamic Laws on Food Security and Agricultural Development Using Verses from the Quran and Hadiths of Imam Ja'far al-Sadiq (AS). *The Encyclopedia of Comparative Jurisprudence and Law*, 2(2), 36-45.

تاریخ ارسال: ۳۱ فروردین ۱۴۰۳
 تاریخ بازنگری: ۹ خرداد ۱۴۰۳
 تاریخ پذیرش: ۲۳ خرداد ۱۴۰۳
 تاریخ چاپ: ۲۵ تیر ۱۴۰۳

دانشنامه فقه و حقوق تطبیقی

تأثیر قوانین اسلامی بر امنیت غذایی و توسعه کشاورزی با استفاده از آیات قرآن و احادیث امام جعفر صادق (ع)

احسان کمالی^۱، مجید نوروزی^{۲*}، شیرین محمودی^۲

۱. گروه فقه، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران
 ۲. گروه حقوق، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

* پست الکترونیک نویسنده مسئول: nowrouzimajid1574@gmail.com

چکیده

این مقاله به بررسی تأثیر قوانین اسلامی بر امنیت غذایی و توسعه کشاورزی با استفاده از آیات قرآن و احادیث امام جعفر صادق (ع) می‌پردازد. امنیت غذایی و توسعه کشاورزی از مسائل حیاتی در جوامع اسلامی هستند که قوانین و احکام اسلامی نقش بسزایی در بهبود آنها دارند. در این پژوهش، ابتدا مفهوم امنیت غذایی از دیدگاه سازمان‌های بین‌المللی و اسلام مورد بررسی قرار گرفته و سپس اهمیت کشاورزی در آموزه‌های اسلامی با تأکید بر آیات قرآن و احادیث امام جعفر صادق (ع) تبیین شده است. همچنین، به بررسی قوانین فقهی مرتبط با کشاورزی نظیر احیای اراضی موات و نقش زکات و خمس در توسعه کشاورزی پرداخته شده است. در ادامه، تأثیرات عملی قوانین اسلامی بر امنیت غذایی و کشاورزی با تحلیل نمونه‌های موفق در کشورهای اسلامی و بررسی سیاست‌های موفق در این زمینه مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان، چالش‌های پیش‌روی جوامع اسلامی در زمینه کشاورزی و امنیت غذایی و راهکارهای عملی برای بهبود وضعیت موجود ارائه شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که قوانین اسلامی می‌توانند نقش مهمی در بهبود امنیت غذایی و توسعه کشاورزی ایفا کنند و استمرار پژوهش‌ها در این زمینه می‌تواند به تدوین سیاست‌های جامع‌تر و مؤثرتر کمک کند.

کلیدواژگان: امنیت غذایی، توسعه کشاورزی، قوانین اسلامی، قرآن، احادیث امام جعفر صادق (ع)، زکات، خمس، کشاورزی پایدار.

نحوه استناددهی: کمالی، احسان، نوروزی، مجید، و محمودی، شیرین. (۱۴۰۳). تأثیر قوانین اسلامی بر امنیت غذایی و توسعه کشاورزی با استفاده از آیات قرآن و احادیث امام جعفر صادق (ع). *دانشنامه فقه و حقوق تطبیقی*، ۲(۲)، ۳۶-۴۵.

کریم در آیاتی نظیر "هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ" (ملک: ۱۵) بر اهمیت استفاده از زمین برای تأمین رزق و روزی تأکید دارد. همچنین، امام جعفر صادق (ع) در احادیثی نظیر "الزَّرْعُ كَنْزُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ" (الکافی، ج ۵، ص ۲۶۵) کشاورزی را به عنوان یکی از گنجینه‌های الهی در زمین معرفی کرده و بر اهمیت آن تأکید دارند. از این رو، این مقاله به بررسی تأثیر قوانین اسلامی بر امنیت غذایی و توسعه کشاورزی با استفاده از آیات قرآن و احادیث امام جعفر صادق (ع) می‌پردازد.

فهوم امنیت غذایی در اسلام

مفهوم امنیت غذایی از دیدگاه سازمان‌های بین‌المللی

امنیت غذایی به عنوان یکی از مسائل حیاتی در سطوح جهانی، ملی و محلی، توسط سازمان‌های بین‌المللی نظیر سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد (FAO) و برنامه جهانی غذا (WFP) تعریف و تبیین شده است. طبق تعریف FAO، امنیت غذایی به حالتی اطلاق می‌شود که "تمام مردم در همه اوقات دسترسی فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی به غذای کافی، ایمن و مغذی داشته باشند که نیازهای تغذیه‌ای و ترجیحات غذایی برای یک زندگی فعال و سالم را تأمین کند" (Gbegbelegbe, 2024; Hasun et al., 2021; Mohammadi & Yavar, 2015). این تعریف چهار بعد اصلی را شامل می‌شود: دسترسی فیزیکی به غذا، دسترسی اقتصادی و اجتماعی به غذا، مصرف غذا و پایداری منابع غذایی.

تعریف امنیت غذایی در اسلام

در اسلام، امنیت غذایی به معنای تأمین غذای حلال و پاک (حلال و طیب) برای همه افراد جامعه است. قرآن کریم و احادیث پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) بر اهمیت مصرف غذای حلال و پاک تأکید داشته‌اند. از دیدگاه اسلامی، امنیت غذایی نه تنها به معنای دسترسی به غذای کافی است، بلکه به معنای تضمین کیفیت

امنیت غذایی و توسعه کشاورزی از جمله مسائل حیاتی است که تأثیر مستقیم بر زندگی مردم و اقتصاد جوامع دارد. در جوامع اسلامی، این مسائل از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند زیرا که آموزه‌های اسلامی بر اهمیت تأمین غذا برای همگان و بهبود وضعیت کشاورزی تأکید دارند. امنیت غذایی به معنای دسترسی مستمر و کافی به غذای سالم و مغذی است که برای زندگی فعال و سالم ضروری است. از سوی دیگر، توسعه کشاورزی به مجموعه‌ای از فرآیندها و فعالیت‌ها اشاره دارد که هدف آن افزایش تولید و بهره‌وری در بخش کشاورزی است. در جوامع اسلامی، قوانین و احکام فقهی نقش مهمی در بهبود امنیت غذایی و توسعه کشاورزی ایفا می‌کنند. این قوانین بر پایه آموزه‌های قرآنی و احادیث پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) شکل گرفته‌اند. به عنوان مثال، قرآن کریم در آیاتی نظیر "وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا" (بقره: ۱۶۸) بر اهمیت مصرف غذای حلال و پاک تأکید دارد. همچنین، امام جعفر صادق (ع) در احادیثی مختلف بر اهمیت کشاورزی و حمایت از کشاورزان تأکید کرده‌اند (Hasun et al., 2021).

قوانین اسلامی از طریق تأمین عدالت اجتماعی و اقتصادی، توزیع عادلانه منابع، و حمایت از حقوق کشاورزان و مصرف‌کنندگان می‌توانند به بهبود امنیت غذایی و توسعه کشاورزی کمک کنند. به عنوان مثال، احکام زکات و خمس نقش مهمی در تأمین منابع مالی برای توسعه کشاورزی و حمایت از افراد نیازمند دارند (Mukhlis et al., 2021). همچنین، قوانین مربوط به حفظ محیط زیست و منابع طبیعی که در فقه اسلامی مورد توجه قرار گرفته‌اند، می‌توانند به توسعه پایدار کشاورزی کمک کنند.

آیات قرآن و احادیث امام جعفر صادق (ع) منابع اصلی و بنیادینی هستند که می‌توان از آنها برای تدوین سیاست‌های کشاورزی و امنیت غذایی در جوامع اسلامی استفاده کرد. به عنوان مثال، قرآن

نقش این احادیث در تبیین مفهوم امنیت غذایی در اسلام
احادیث امام جعفر صادق (ع) نقش مهمی در تبیین مفهوم امنیت
غذایی در اسلام ایفا می‌کنند. این احادیث بر اهمیت کشاورزی،
حمایت از حقوق کشاورزان، و توزیع عادلانه منابع غذایی تأکید
دارند. بر اساس این احادیث، امنیت غذایی نه تنها به معنای
دسترسی به غذای کافی است، بلکه به معنای تضمین کیفیت و
پاکی غذا و رعایت عدالت در توزیع آن نیز می‌باشد (Ahmad, 2018).

توسعه کشاورزی در اسلام اهمیت کشاورزی در آموزه‌های اسلامی تأکید قرآن بر کشاورزی

قرآن کریم به عنوان کتاب مقدس مسلمانان، اهمیت ویژه‌ای به
کشاورزی و استفاده بهینه از منابع طبیعی داده است. در سوره
عبس، آیات ۲۴ تا ۳۲، خداوند بر اهمیت توجه به زمین و
محصولات آن تأکید می‌کند: "فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ أَنَا صَبَبْنَا
الْمَاءَ صَبًّا ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا". این آیات
نشان‌دهنده فرآیند پیچیده و الهی تولید غذا و اهمیت کشاورزی در
حیات انسان است (Robinson-Bertoni, 2018). همچنین در
آیات متعددی همچون سوره بقره آیه ۲۲ و سوره ملک آیه ۱۵، به
موضوع استفاده از زمین و منابع طبیعی اشاره شده است که بر
اهمیت کشاورزی و بهره‌وری صحیح از زمین تأکید دارند.

احادیث امام جعفر صادق (ع) در زمینه کشاورزی

امام جعفر صادق (ع) به عنوان یکی از برجسته‌ترین امامان شیعه،
در احادیث خود بر اهمیت کشاورزی تأکید کرده‌اند. به عنوان مثال،

و پاکی غذا نیز می‌باشد (Hasun et al., 2021). این مفهوم
شامل توجه به عدالت در توزیع غذا، حمایت از حقوق کشاورزان
و مصرف‌کنندگان، و حفاظت از منابع طبیعی می‌باشد.

آیات قرآن مرتبط با امنیت غذایی

تحلیل آیات کلیدی مرتبط با رزق و روزی

قرآن کریم در آیات متعدد به موضوع رزق و روزی پرداخته و بر
اهمیت تأمین غذای حلال و پاک تأکید کرده است. به عنوان مثال،
در سوره بقره آیه ۱۶۸ آمده است: "يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي
الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ".
این آیه بر اهمیت مصرف غذای حلال و طیب تأکید دارد و مردم
را از پیروی از شیطان و مصرف غذای ناپاک برحذر می‌دارد.

همچنین در سوره مائده آیه ۸۸ آمده است: "وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ
حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ". این آیه نیز بر اهمیت
تقوا در مصرف غذا و توجه به حلال و طیب بودن آن تأکید دارد.

تفسیر و بسط مفاهیم امنیت غذایی در قرآن

بر اساس آیات قرآن، امنیت غذایی در اسلام شامل دو بعد اصلی
می‌شود: تأمین غذای حلال و طیب، و تضمین عدالت در توزیع
غذا. این ابعاد در راستای تأمین رفاه عمومی و حفظ کرامت انسانی
می‌باشند. علاوه بر این، قرآن کریم به اهمیت حفظ منابع طبیعی و
استفاده بهینه از آنها برای تأمین غذای پایدار اشاره کرده است
(Robinson-Bertoni, 2018).

احادیث امام جعفر صادق (ع) درباره امنیت غذایی

بررسی احادیث مهم امام صادق (ع)

امام جعفر صادق (ع) به عنوان یکی از برجسته‌ترین امامان شیعه،
در احادیث خود بر اهمیت کشاورزی و امنیت غذایی تأکید
کرده‌اند. به عنوان مثال، در حدیثی آمده است: "الزَّرْعُ كَنْزُ اللَّهِ فِي
أَرْضِهِ، فَإِذَا أَخْرَجَهُ بَنُو آدَمَ، فَإِنَّهُ لَهُمْ" (الکافی، ج ۵، ص ۲۶۵). این
حدیث بر اهمیت کشاورزی به عنوان گنجینه الهی تأکید دارد و
مسئولیت انسان‌ها در بهره‌برداری از این گنجینه را نشان می‌دهد.

توسعه پایدار به معنای استفاده بهینه و معقول از منابع طبیعی به گونه‌ای است که نیازهای حال حاضر را بدون به خطر انداختن توانایی نسل‌های آینده برای تأمین نیازهای خود، برآورده کند. آموزه‌های اسلامی به وضوح بر اهمیت حفظ منابع طبیعی و استفاده معقول از آنها تأکید دارند. به عنوان مثال، قرآن کریم در سوره الرحمن آیه ۷ تا ۹ به موضوع تعادل و اندازه‌گیری در خلقت اشاره کرده و می‌فرماید: "وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ". این آیات بر اهمیت تعادل و عدالت در استفاده از منابع طبیعی تأکید دارند (Cattelan, 2020).

مطالعه موردی: تطبیق اصول اسلامی با روش‌های مدرن کشاورزی پایدار

یکی از نمونه‌های موفق در تطبیق اصول اسلامی با روش‌های مدرن کشاورزی پایدار، استفاده از روش‌های کشاورزی حفاظتی و بهره‌وری آب در کشورهایی مانند اندونزی و مالزی است. این کشورها با استفاده از تکنیک‌های مدرن کشاورزی نظیر کشاورزی حفاظتی و بهره‌وری آب، توانسته‌اند به توسعه پایدار کشاورزی دست یابند (Luik et al., 2021). این روش‌ها شامل استفاده از تکنیک‌های آبیاری قطره‌ای، کشت پوششی و تناوب زراعی می‌باشد که نه تنها بهره‌وری را افزایش می‌دهد بلکه به حفظ منابع آب و خاک نیز کمک می‌کند.

تأثیرات عملی قوانین اسلامی بر امنیت غذایی و کشاورزی

نمونه‌های موفق در جوامع اسلامی

تحلیل نمونه‌های موفق در کشورهای اسلامی

در کشورهای اسلامی، نمونه‌های موفقی از اجرای قوانین اسلامی در بهبود امنیت غذایی و توسعه کشاورزی مشاهده می‌شود. به عنوان مثال، ایران یکی از کشورهایی است که با استفاده از احکام زکات و خمس توانسته است به بهبود وضعیت کشاورزی و تأمین امنیت غذایی کمک کند. برنامه‌های جامع و منسجم دولت ایران

امام صادق (ع) می‌فرماید: "الْفَلَّاحَةُ مِفْتَاحُ الرِّزْقِ، وَالزِّرَاعَةُ كَنْزٌ لَا يَنْفَدُ" (الکافی، ج ۵، ص ۲۶۵). این حدیث بر اهمیت کشاورزی به عنوان کلید رزق و روزی و گنجی بی‌پایان تأکید دارد. همچنین، ایشان در حدیثی دیگر می‌فرماید: "الزَّرْعُ لِمَنْ زَرَعَهُ، وَالثَّمَرُ لِمَنْ أَثْمَرَهُ" که بر اهمیت مالکیت و بهره‌وری کشاورزان از محصولات تأکید دارد (Ahmad, 2018).

قوانین فقهی مرتبط با کشاورزی

احکام و قوانین مرتبط با زمین و زراعت

فقه اسلامی دارای قوانین جامعی است که به مسائل مختلف کشاورزی و استفاده از زمین پرداخته است. یکی از این قوانین، احکام مربوط به احیای اراضی موات (زمین‌های بایر) است. بر اساس حدیثی از پیامبر اکرم (ص)، "مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَيْتَةً فَهِيَ لَهُ" (کافی، ج ۵، ص ۲۶۵)، هر کس زمینی بایر را احیا کند، مالک آن زمین می‌شود. این حکم فقهی نه تنها به تشویق کشاورزی کمک می‌کند بلکه به بهره‌وری از زمین‌های بایر و افزایش تولیدات کشاورزی نیز می‌انجامد.

نقش زکات و خمس در توسعه کشاورزی

زکات و خمس از احکام مالی اسلام هستند که نقش مهمی در توسعه کشاورزی و حمایت از کشاورزان دارند. زکات، به عنوان یکی از ارکان اسلام، باید از محصولات کشاورزی و دامی پرداخت شود. بر اساس فقه اسلامی، مقدار زکات محصولات کشاورزی ۱۰٪ از محصولاتی است که با آب باران یا آب‌های طبیعی آبیاری شده‌اند و ۵٪ از محصولاتی که با آب مصنوعی آبیاری شده‌اند (Mukhlis et al., 2021). خمس نیز که یکی دیگر از احکام مالی اسلام است، به معنای پرداخت یک پنجم از سود خالص سالانه فرد می‌باشد که می‌تواند در توسعه کشاورزی و حمایت از کشاورزان نیازمند مورد استفاده قرار گیرد.

توسعه پایدار کشاورزی

مفهوم توسعه پایدار و ارتباط آن با آموزه‌های اسلامی

نقش سازمان‌های مردم‌نهاد اسلامی

سازمان‌های مردم‌نهاد اسلامی نیز نقش مهمی در تقویت کشاورزی و تأمین امنیت غذایی ایفا می‌کنند. این سازمان‌ها می‌توانند از طریق برنامه‌های آموزشی، آگاهی‌بخشی و ترویج کشاورزی پایدار، به بهبود وضعیت کشاورزان کمک کنند (Huda et al., 2023). به عنوان مثال، سازمان‌های خیریه می‌توانند از طریق جمع‌آوری و توزیع زکات و صدقات، منابع مالی لازم برای پروژه‌های کشاورزی را تأمین کنند. همچنین، این سازمان‌ها می‌توانند با برقراری شبکه‌های همکاری میان کشاورزان و محققان، به انتقال دانش و تکنولوژی‌های نوین کمک کنند.

نتیجه‌گیری

خلاصه‌ی یافته‌ها

در این مقاله، تأثیرات قوانین اسلامی بر امنیت غذایی و توسعه کشاورزی با استفاده از آیات قرآن و احادیث امام جعفر صادق (ع) مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به اهمیت امنیت غذایی و کشاورزی در جوامع اسلامی، این پژوهش نشان داد که قوانین اسلامی نقش مهمی در بهبود این مسائل دارند.

در بخش اول، مفهوم امنیت غذایی از دیدگاه سازمان‌های بین‌المللی و اسلام تبیین شد. امنیت غذایی در اسلام شامل تأمین غذای حلال و طیب و تضمین عدالت در توزیع غذا می‌باشد. آیات قرآن و احادیث امام جعفر صادق (ع) به وضوح بر اهمیت مصرف غذای حلال و پاک و نقش کشاورزی در تأمین رزق و روزی تأکید دارند (Hasun et al., 2021; Robinson-Bertoni, 2018).

در بخش دوم، توسعه کشاورزی در اسلام و اهمیت آن بررسی شد. قرآن کریم و احادیث امام جعفر صادق (ع) بر اهمیت کشاورزی و حمایت از کشاورزان تأکید کرده‌اند. همچنین، قوانین فقهی مرتبط با کشاورزی مانند احیای اراضی موات و پرداخت زکات و خمس نقش مهمی در توسعه کشاورزی و حمایت از کشاورزان دارند (Ahmad, 2018; Mukhlis et al., 2021).

در زمینه حمایت از کشاورزان و توسعه زیرساخت‌های کشاورزی، نقش مهمی در این موفقیت‌ها ایفا کرده است (Mohammadi & Yavar, 2015).

در مالزی، استفاده از مدل‌های مالی اسلامی مانند مضاربه و مشارکت در تأمین مالی پروژه‌های کشاورزی، نقش بسزایی در توسعه این بخش داشته است. به عنوان مثال، مدل تأمین مالی مانیه که بر پایه مشارکت و بهره‌وری کشاورزی است، توانسته است به بهبود وضعیت اقتصادی کشاورزان کمک کند (Rahman et al., 2021).

بررسی سیاست‌های موفق در توسعه کشاورزی و امنیت غذایی یکی از سیاست‌های موفق در کشورهای اسلامی، استفاده از تکنولوژی‌های مدرن و بهره‌وری از منابع طبیعی با توجه به اصول اسلامی است. به عنوان مثال، در اندونزی، اجرای پروژه‌های آبیاری مدرن و استفاده از تکنیک‌های حفاظتی در کشاورزی، باعث افزایش بهره‌وری و کاهش هدررفت آب شده است (Luik et al., 2021). همچنین، سیاست‌های تشویقی برای کشاورزان مانند ارائه تسهیلات مالی با نرخ بهره پایین و آموزش‌های فنی، نقش مهمی در بهبود وضعیت کشاورزی در این کشورها داشته‌اند.

نقش دولت‌ها و سازمان‌های اسلامی

وظایف دولت‌های اسلامی در تقویت کشاورزی و امنیت غذایی دولت‌های اسلامی نقش حیاتی در تقویت کشاورزی و تأمین امنیت غذایی دارند. یکی از وظایف اصلی دولت‌ها، تدوین و اجرای سیاست‌های حمایتی و تشویقی برای کشاورزان است. این سیاست‌ها می‌توانند شامل ارائه تسهیلات مالی، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، و حمایت از تولیدات داخلی باشند (Rahman et al., 2023). علاوه بر این، دولت‌ها باید به توسعه زیرساخت‌های لازم مانند شبکه‌های آبیاری و حمل‌ونقل، و همچنین حفظ و بهره‌برداری صحیح از منابع طبیعی توجه داشته باشند.

اقتصادی و اجتماعی زکات و خمس بر امنیت غذایی و کاهش فقر می‌پردازد (Rahman et al., 2021).

تداوم و بسط پژوهش‌ها در زمینه تأثیر قوانین اسلامی بر مسائل معاصر مانند امنیت غذایی و توسعه کشاورزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. آموزه‌های اسلامی می‌توانند به عنوان یک چارچوب اخلاقی و عملی برای حل بسیاری از مسائل معاصر به کار گرفته شوند.

به عنوان مثال، مفاهیم عدالت، تعادل و حفظ منابع طبیعی که در آموزه‌های اسلامی مورد تأکید قرار گرفته‌اند، می‌توانند راهنمایی برای توسعه پایدار و حفظ محیط زیست باشند. بررسی‌های بیشتر در این زمینه می‌تواند به تدوین سیاست‌های جامع‌تر و مؤثرتر در راستای بهبود وضعیت کشاورزی و امنیت غذایی در جوامع اسلامی کمک کند (Cattelan, 2020).

به طور کلی، این پژوهش نشان داد که قوانین اسلامی و آموزه‌های قرآنی و حدیثی می‌توانند نقش مهمی در بهبود امنیت غذایی و توسعه کشاورزی ایفا کنند. استمرار و بسط پژوهش‌ها در این زمینه می‌تواند به تقویت بنیان‌های علمی و عملی این حوزه کمک کرده و راهکارهای مؤثرتری برای حل مسائل معاصر ارائه دهد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

EXTENDED ABSTRACT

This study explores the intricate relationship between Islamic laws and the enhancement of food security and agricultural development, drawing upon the rich sources of Quranic verses and hadiths of Imam Ja'far al-Sadiq (AS). The significance of food security and sustainable agricultural practices cannot be overstated, particularly within Islamic societies where religious teachings profoundly

در بخش سوم، تأثیرات عملی قوانین اسلامی بر امنیت غذایی و کشاورزی با تحلیل نمونه‌های موفق در کشورهای اسلامی و بررسی سیاست‌های موفق در این زمینه مورد بررسی قرار گرفت. نقش دولت‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد اسلامی در تقویت کشاورزی و تأمین امنیت غذایی برجسته شد. همچنین، چالش‌های پیش‌روی جوامع اسلامی در این زمینه و راهکارهای عملی برای بهبود وضعیت موجود مورد بحث قرار گرفت (Ahmad, 2018; Gbgebelegbe, 2024; Robinson-Bertoni, 2018).

با توجه به یافته‌های این پژوهش، چندین موضوع و سرفصل تحقیقاتی برای ادامه مطالعه در این زمینه پیشنهاد می‌شود: تحلیل تطبیقی قوانین کشاورزی در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی: بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های موجود در قوانین کشاورزی کشورهای اسلامی و غیر اسلامی و تأثیر آنها بر امنیت غذایی و توسعه کشاورزی (Cattelan, 2020).

تأثیر آموزش‌های اسلامی بر بهره‌وری کشاورزی: بررسی تأثیر برنامه‌های آموزشی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی بر بهره‌وری کشاورزان و توسعه کشاورزی پایدار (Luik et al., 2021). نقش فناوری‌های نوین در توسعه کشاورزی اسلامی: بررسی تأثیر فناوری‌های نوین مانند کشاورزی دقیق و هوش مصنوعی بر توسعه کشاورزی در جوامع اسلامی و تطبیق این فناوری‌ها با اصول اسلامی (Hasun et al., 2021).

بررسی تأثیرات اجتماعی و اقتصادی زکات و خمس بر امنیت غذایی: مطالعه موردی در کشورهای اسلامی که به بررسی تأثیرات influence socio-economic structures. This paper seeks to illustrate how these Islamic principles can be harnessed to address contemporary challenges in food security and agricultural sustainability.

Food security, as defined by international bodies such as the Food and Agriculture Organization (FAO), encompasses the consistent availability, access, utilization, and stability of food. According to FAO (2021),

food security exists when all people, at all times, have physical, social, and economic access to sufficient, safe, and nutritious food that meets their dietary needs and food preferences for an active and healthy life. In the Islamic context, food security extends beyond mere availability and accessibility to include the quality and permissibility of food, emphasizing the consumption of halal (lawful) and tayyib (pure) food (Hasun et al., 2021). This holistic approach integrates physical health, spiritual wellbeing, and social justice, ensuring that food security aligns with broader ethical and moral imperatives.

Agriculture holds a prominent place in Islamic teachings, with the Quran and hadiths highlighting its importance repeatedly. The Quran, in verses such as Surah Al-Baqarah (2:22) and Surah Al-An'am (6:141), underscores the significance of cultivating the land and consuming the produce as a blessing from Allah. Imam Ja'far al-Sadiq (AS), in his numerous sayings, also emphasizes agriculture's value, stating that "Farming is a treasure from Allah on earth. Whoever revives a dead land, it belongs to him" (Ahmad, 2018). This perspective not only encourages agricultural activities but also ties land ownership and utilization directly to divine providence and social responsibility (Ahmad, 2018). Such teachings promote a balanced and sustainable approach to agriculture, encouraging the careful use of resources and the fair distribution of agricultural produce.

Islamic jurisprudence provides comprehensive guidelines for various aspects of agriculture, including the revival of barren lands (ihya al-mawat), zakat (almsgiving), and khums (a form of tax). The principle of ihya al-mawat allows individuals to claim ownership of unused land by bringing it into productive use, thereby promoting agricultural expansion and reducing wasteland. Zakat, one of the five pillars of Islam, mandates Muslims to give a

portion of their agricultural produce to the needy, thus addressing food insecurity and poverty directly. The rate of zakat on agricultural produce is set at either 5% or 10%, depending on the irrigation method used (Mukhlis et al., 2021). Khums, another Islamic financial obligation, requires Muslims to allocate one-fifth of their surplus income, including agricultural profits, for communal and charitable purposes (Rahman et al., 2021). These financial instruments not only ensure the redistribution of wealth but also encourage agricultural investment and support for the less fortunate.

Practical applications of these principles can be observed in several Islamic countries where Islamic laws have significantly contributed to agricultural development and food security. For instance, Iran's extensive use of zakat and khums to fund agricultural projects and support farmers has led to notable improvements in rural livelihoods and agricultural productivity (Mohammadi & Yavar, 2015). In Malaysia, Islamic financial models such as mudarabah (profit-sharing) and musharakah (joint venture) have been effectively used to finance agricultural enterprises, leading to increased investment in the sector and enhanced food security (Rahman et al., 2021). These examples demonstrate how Islamic principles can be integrated into modern agricultural policies to achieve sustainable development goals.

Governments and Islamic non-governmental organizations (NGOs) play crucial roles in implementing these principles. Governments in Islamic countries have a responsibility to create conducive environments for agricultural development by providing infrastructure, technical support, and financial incentives aligned with Islamic teachings. Policies promoting sustainable agricultural practices, efficient water use, and environmental conservation are essential in

this regard (Rahman et al., 2023). Islamic NGOs, through their grassroots initiatives, can complement governmental efforts by providing education, resources, and support to farmers. They can facilitate the collection and distribution of zakat and khums, ensuring that these funds are effectively used to enhance agricultural productivity and support vulnerable communities (Huda et al., 2023).

Despite these successes, Islamic countries face numerous challenges in achieving food security and sustainable agricultural development. Climate change, water scarcity, and economic constraints pose significant threats to agricultural productivity (Gbegbelegbe, 2024). Additionally, bureaucratic inefficiencies and lack of access to modern technologies further hinder progress. To address these challenges, it is crucial to leverage Islamic principles in conjunction with contemporary scientific and technological advancements. Educational programs that enhance farmers' knowledge and skills, investments in resilient agricultural practices, and international cooperation are vital strategies to overcome these obstacles (Budiman & Suyana, 2022).

In conclusion, this study highlights the profound impact of Islamic laws on food security and agricultural development. By integrating Quranic teachings and hadiths of Imam Ja'far al-Sadiq (AS) with modern agricultural practices, Islamic societies can address contemporary challenges in food security and sustainability effectively. The principles of justice, balance, and resource stewardship inherent in Islamic teachings provide a robust framework for developing comprehensive and equitable agricultural policies. Continued research and application of these principles are essential for advancing sustainable agricultural development and ensuring food security in Islamic countries.

References

- Ahmad, S. (2018). Bank Syariah Dalam Perspektif Filosofis, yuridis Dan Sosiologis Bangsa Indonesia. *Malia Journal of Islamic Banking and Finance*, 1(1). <https://doi.org/10.21043/malia.v1i1.3980>
- Budiman, A. N., & Suyana, H. (2022). A Product Attribute Influencing Halal Product Purchase Decisions: A Field Study in Bogor. *Majalah Sainstekes*, 9(1), 009-022. <https://doi.org/10.33476/ms.v9i1.1989>
- Cattelan, V. (2020). The Typewritten Market: Shari'ah-Compliance and Securitisation in the Law of Islamic Finance. *Arab Law Quarterly*, 35(1-2), 74-91. <https://doi.org/10.1163/15730255-bja10051>
- Gbegbelegbe, S. (2024). Strategic Foresight Analysis of Droughts in Southern Africa and Implications for Food Security. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 7. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2023.1159901>
- Hasun, F., Tanjung, H., Wiryono, S. K., & Choudhury, M. A. (2021). The Framework of Food Security and the Food Security Ecosystem: Tawhidi Perspective. *International Journal of Halal Research*, 3(1), 42-59. <https://doi.org/10.18517/ijhr.3.1.42-59.2021>
- Huda, E. N., Tohirin, A., & Luqmana, M. A. A. (2023). A Bibliometric Analysis of Islamic Philanthropy. *Journal of Islamic Economic and Business Research*, 3(1), 97-124. <https://doi.org/10.18196/jiebr.v3i1.109>
- Luik, M., Fatoni, A., & Ahmad, M. F. (2021). Utilising Permaculture to Develop Abandoned Waqf Land in Resolving Food Insecurity in Indonesia. *Asbj*, 2(2), 60-70. <https://doi.org/10.55862/asbjv2i2a007>
- Mohammadi, R., & Yavar, G. (2015). The Effect of Aggregate Measurement of Support on Urban Households' Food Security Index in Iran. *Biomedical & Pharmacology Journal*, 8(1), 193-202. <https://doi.org/10.13005/bpj/599>
- Mukhlis, I., Hendrati, I. M., Gürçam, Ö. S., & Utomo, S. H. (2021). Poverty and Food Security: A Reality in ASEAN Countries. *Jurnal Ekonomi Dan Studi Pembangunan*, 13(1), 1. <https://doi.org/10.17977/um002v13i12021p001>
- Rahman, A., Ahmad, A. U. F., Bin-Nashwan, S. A., Muneeza, A., Halim, A. H. A., & Markom, R. (2023). Policy Approach Adopted for Issuance of Green Sukuk: Is Priority Given to Priority Needed Areas? *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 15(5), 818-837.

<https://doi.org/10.1108/jiabr-10-2022-0279>

- Rahman, N. H. A., Zabri, M. Z. M., & Ali, M. M. (2021). Addressing the Agricultural Financing Gap in Malaysia via Manihah Agricultural Financing Model: Will Islamic Banks Go the Extra Mile? *Agricultural Finance Review*, 82(4), 714-731. <https://doi.org/10.1108/afr-04-2021-0043>
- Robinson-Bertoni, S. E. (2018). All God's Creatures Are Communities Like You (Qur'an 6:38). <https://doi.org/10.1093/oso/9780190456023.003.0006>